

SASTAVOM

Sigurna kuća: feminističke aktivnosti su zaslužne za koncept Sigurnih kuća kakve imamo danas

Od „Šuti i trpi“ do prvih sigurnih kuća za žene i djecu žrtve nasilja

Dinka Premužić 20.08.2025.

Foto: Wayhomestudio Freep!k

U novinarsko – istraživačkom projektu „Sigurna kuća“ Dinka piše o nastanku i razvoju sigurnih kuća kroz institucionalne i nevladine okvire, o njihovoj svrsi i

ulozi u postojećem zakonskom okviru te o situaciji na terenu u kojoj stotine žena i djece koriste sigurne kuće kao jedino mjesto koje im osigurava osnovnu zaštitu života. Serijal će se sastojati od pet tekstova, a pred vama je uvodni tekst u spomenutu – višeslojnu – problematiku.

Nastanak sigurnih kuća kao mjesta gdje se žene, vrlo često s maloljetnom djecom, mogu odmah i hitno smjestiti kako bi sačuvale prvenstveno sam život i odmakle se od nasilja, proces je vezan uz feministički pokret. **Pred kraj 1980-ih, feministički pokret u bivšoj Jugoslaviji, osobito u Sloveniji, Hrvatskoj i Srbiji, počeo je progovarati o nasilju nad ženama. Društveno okruženje, kao i institucije, smatrale su obiteljsko nasilje privatnom stvari.**

Društveno se smatralo prihvatljivim da „žene trpe za dobrobit obitelji“, da se „*prljavi veš ne iznosi van*“ i da se institucije kao što su policija i sudovi ne miješaju u obiteljske stvari. Nasilje u obitelji nije se priznalo kao društveni problem, pomoć zlostavljanim ženama pružali su rijetki pojedinci i pojedinke (*socijalni radnici/e, liječnici/e*), a sigurne kuće kakve danas poznajemo – nisu postojale u Jugoslaviji.

Nasilje nad ženama izlazi iz privatne sfere

Tadašnje feministkinje i aktivistkinje počele su javno isticati da je nasilje nad ženama političko i društveno pitanje, **povezano s patrijarhatom, neravnopravnom raspodjelom moći i sistemskim nejednakostima.** Val feminističkih inicijativa u nekadašnjoj Jugoslaviji obuhvaća grupu Žena i društvo (*Zagreb 1978.; Beograd 1980.*) te osnivanje SOS telefona za žene i djecu – žrtve nasilja u Sloveniji (*Ljubljana 1989.*), koji je osnovan kao feministički projekt unutar neformalne grupe u okviru Sekcije Lilith koja je djelovala unutar organizacije ŠKUC – Forum. **Spomenute inicijative pokušavale su problem obiteljskog nasilja izvući izvan četiri zida, iz privatne sfere.**

Nastojale su senzibilizirati javnost, utjecati na nadležne institucije i zakonodavstvo, te istovremeno pomoći žrtvama. **Postavljene su bez ikakve podrške države, često u teškim uvjetima jer govoriti javno o diskriminaciji žena bilo je kontradiktorno ideologiji ravnopravnosti spolova u socijalističkom samoupravljanju.**

Vladajućim strukturama nije odgovaralo pokretanje tzv. *ženskog pitanja* u kojem je dolazilo do izražaja da se žene zlostavlja, tuče i maltretira. Da su u radnim kolektivima češće od muškarca na nižim radnim mjestima, nedovoljno plaćene, potisnute s mjesta odlučivanja, te izložene općoj klimi da im je mjesto u kuhinji i rađaonici.

Feministički skupovi u Jugoslaviji i nasilje nad ženama

Prvi [međunarodni feministički skup](#) na kojem se govorilo o neravnopravnom položaju žena i nasilju održan je 1978. godine u Beogradu pod imenom **Drug – ca žena**, a iste godine održan je i prvi feministički skup bivših jugoslavenskih republika u Ljubljani. Na prostoru bivše države održana su ukupno **četiri feministička skupa**: drugi u Zagrebu (1988.), treći u Beogradu (1990.) i četvrti, posljednji, ponovo u Ljubljani (1991.) pod nazivom ‘*Good girls go to heaven, bad girls go to Ljubljana*’.

Feministički skupovi u nekadašnjoj Jugoslaviji često su bili polu-formalni, organizirani kroz kulturne centre, studentske organizacije, te sociološka društva. **Iz njih su nastale razne grupe i inicijative koje su pokretale žene, uglavnom akademski obrazovane – aktivistkinje, socijalne radnice, psihologinje i pravnice.** Konačno se javno počelo govoriti o realnom položaju žena u društvu i čestom zlostavljanju kojem su izložene, pogotovo obiteljskom nasilju. Uz to, organizirale su se radionice i tribine koje su vodile pritisku društveno-zakonodavnih struktura kako bi se, ne samo promijenio položaj žena, nego pružila i pomoć u konkretnim slučajevima. Sve više je postojalo očito da će zaključci teorijskih rasprava i radionica dobiti svoju punu vrijednost tek kada se pretoče u praksu koja mijenja stvarnost (1,2,3).

Prva javna tribina o nasilju nad ženama u Zagrebu

U Hrvatskoj je inicijativa „Žena i društvo“ osnovana 1978. godine kao sekcija pri Sociološkom društvu Hrvatske. [Među osnivačicama](#) zagrebačke sekcije uz **Jasnu Jakšić, Biserku Cvjetičanin, Ranku Jeknić, Nadeždu Čačinović-Puhovski, Slavenku Drakulić**, bile su **Lidija Sklevicky i Rada Iveković**, istaknute sociologinje

i feministkinje. Sklevicky je bila jedna od ključnih osoba u oblikovanju feminističke teorije u Hrvatskoj, dok je Iveković bila aktivna u promoviranju feminističkih ideja i organiziranju događanja. Sekcija je organizirala brojne tribine, predavanja i diskusije koje su se bavile pitanjima rodne ravnopravnosti, seksualne slobode, radnih prava žena i društvenih normi.

1989. godine organizirale su prvu javnu tribinu o nasilju nad ženama na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Tema tribine je bila obiteljsko nasilje, položaj žene u društvu, nužnost pomoći žrtvama. To je bila prva javna rasprava na hrvatskim prostorima koja je obiteljsko nasilje iznijela iz privatne u javnu sferu.

„Žena i društvo“ odigrala je ključnu ulogu u idejnom, teorijskom i aktivističkom začetku borbe protiv nasilja nad ženama. **Svojim aktivnostima otvarale su put od negacije društva da nasilje nad ženama postoji do pružanja konkretne pomoći** što je poticalo same žrtve da se bore i pokušaju izaći iz kruga obiteljskog nasilja.

Prvi SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja

Kako je djelovanje grupe i ostalih feminističkih aktivnosti sve više izlazilo iz teorijskih okvira, a mnoge aktivistkinje samoinicijativno pružale pomoć smještajući ugrožene žene u vlastite stanove, praktični rad sa žrtvama nasilja bio je neminovan. 1986. godine osnovana je [ženska grupa Trešnjevka](#) koja je dvije godine kasnije pokrenula SOS telefon za žene i djecu, prvo nekoliko sati dnevno, zatim 24-satno dežurstvo. **Bila je to prva SOS telefonska linija u cijeloj Istočnoj Europi, dostupna žrtvama prvo u Zagrebu, a zatim u cijeloj bivšoj Jugoslaviji.** Aktivistkinje su ustanovile i privremeni smještaj (*do 20 dana*) s tri kreveta u dogovoru s Caritasom za žrtve nasilja. **Taj prvi smještaj bio je preteča današnjih sigurnih kuća.**

Prvo Sklonište za žene žrtve obiteljskog nasilja

Aktivistkinje iz grupe Trešnjevka 1989. godine registrirale su udruženje građanki pod imenom [Ženska pomoć sada](#), a u prosincu 1990. grupa aktivistica osnovala je [Autonomnu žensku kuću Zagreb](#) koja je oformila prvo Sklonište za žene žrtve obiteljskog nasilja.

Koliko nasilje nad ženama nije bilo priznato kao društveni problem i nije bilo podrške institucija, pokazuje i činjenica da je prostor prvog skloništa, odnosno sigurne kuće, osiguran aktivnošću skvotanja tj. zauzimanjem praznog gradskog stana.

Također, prvih godina rad na telefonskim linijama i u skloništu bio je potpuno **volonterski**, a prve financijske podrške stizale su od srodnih ženskih udruženja iz inozemstva. Tek 1992. godine AŽKZ je formalno registrirana kao samostalna organizacija (1,2).

Neva Tölle, jedna od suosnivačica Autonomne ženske kuće Zagreb, [dobitnica](#) Nagrade Raoula Wallenberga (2024) – prestižnog priznanja Vijeća Europe za izniman doprinos u zaštiti žena od nasilja i u borbi za ljudska prava, često u svojim medijskim istupima naglašava kako je **osnivanje AŽKZ bilo subverzivno**. Kao prijelomnu točku navodi smrt klijentice SOS telefona koja je preminula od posljedica ozljeda što ih je potaknulo da samoinicijativno riješe pitanje prostora skloništa (1,2,3).

Princip rada u savjetovalištu i skloništu bio je feministički po uzoru na prvu sigurnu kuću za žene žrtve nasilja (“Women’s Aid”) koju je otvorila **Erin Pizzey**, britanska aktivistkinja i autorica u Londonu 1971. godine (1,2). Feministički pristup, za razliku od klasičnih (*tadašnjih*) socijalnih službi, ne krivi ženu za nasilje, niti ga smatra obiteljskim problemom. **Dapače, nasilje se doživljava kao pitanje moći i kontrole, a ne individualni konflikt.**

Ovakav pristup nije samo praktičan (*sklonište i zaštita*), nego politički i edukativan, s ciljem osnaživanja žena i promjene društva. Sigurne kuće nisu samo skloništa, nego prostori gdje žene vraćaju kontrolu nad svojim životom. **Žensko iskustvo koristi se kao temelj borbe protiv nasilja i manifestacija rodne neravnopravnosti.** Feminističkim pristupom zagovaraju se zakonske promjene, javno lobira i vode medijske kampanje protiv nasilja nad ženama.

Skloništa za žene i djecu žrtve nasilja u Karlovcu

Postignuće otvaranja prvog pravog skloništa za žene žrtve nasilja, otvorilo je put uspostava skloništa i u drugim gradovima kao što su Karlovac, Pula, Sisak, Rijeka i brojni drugi gradovi.

Iako je [Ženska grupa Karlovac Korak](#) osnovana 1998. godine i odmah krenula s radom SOS telefona za žene i djecu u kriznim situacijama, tajno sklonište otvoreno je u srpnju 2002. godine i time postalo **drugo mjesto u Hrvatskoj koje je pružalo smještaj ženama i djeci koja su morala pobjeći od nasilja.** Koliko je bilo problematično i zahtjevno otvoriti ga, ispričala nam je **Mirjana Duduković**, predsjednica udruge “Korak”: “Grupa je od osnutka do 2001. godine radila pri Odboru za ljudska prava Karlovac, a od 2001. pod današnjim nazivom. U to vrijeme smo pružale ženama informacije o njihovim pravima i vrlo često sudjelovale u raznim edukacijama. Naš rad pomagala je i financirala švedska zaklada [Kvinna till Kvinna](#) (*Žena ženi*) jedna od vodećih svjetskih feminističkih organizacija za ženska prava koja djeluje u 20 država.“

Kazala je i da im se često događalo da u parku u centru grada naiđu na žene i djecu koja sjede i nemaju kamo, a izbačeni/e su iz stana ili kuće ili su pobjegli/e od nasilja.

„Tada smo došli na ideju za otvaranje tajnog skloništa za žene i djecu žrtve obiteljskog nasilja. **Krajem 2001.god. skupljale smo potpise građana za otvaranje Skloništa.** Ta naša peticija je imala uspješan

odaziv građana te smo krenule u potragu prostora. Dobili smo državni prostor koji je bio devastiran i trebalo je puno truda uložiti da se nešto od njega napravi i prilagodi boravku. **Naravno, ogroman problem bila su sredstva.** Puno toga smo same odrađivale, uz volontersku pomoć. Bez financijske podrške ženskih međunarodnih organizacija i pojedinih veleposlanstava u RH, kao što su bila Norveška i Australija ne bismo bile u mogućnosti obnoviti osnovne uvjete da bi objekt bio u funkciji. Konačno smo uspjele otvoriti sklonište, međutim problemi nisu stali nego su se gomilali. **Projekte koje smo dobili nisu pokrivali troškove hrane i higijene što nam je bio veliki problem jer žene koje su završile u skloništu 95 posto njih nije radilo i nisu imale sredstava**“, kazala je Duduković o izazovima s kojima su se suočavale.

Izazovi postoje i danas

U tom procesu posebno ističe ulogu i požrtvovan rad prve predsjednice pokojne **Sadike Zvirkić** koja je najviše zaslužna za stvaranje same Udruge i Skloništa. Bila je ekonomistica s vizijom i snagom koja se uspijevala izboriti za ciljeve kojima je svrha bila pomoć ženama i djeci koja trpe nasilje (1,2).

“Iako se i danas u radu Savjetovališta i skloništa konstantno susrećemo s nedostatkom financijskih sredstava i manjkavosti institucionalnog sustava, po postojećim podacima godišnje kroz Sklonište prođe cca 35 do 50 osoba – što žena, što djece. **Znači tijekom 23 godine našeg rada kroz sklonište je prošlo približno 960 osoba.** Usluge Savjetovališta do sada je koristilo oko 4.500 osoba. Htjela bih napomenuti da je prvih 10 godina bilo puno više dolazaka u Savjetovalište a danas je to malo drugačije jer se žene javljaju telefonom ili e-mailom. Izazovi za nastavak ovog rada je prvenstveno financijske situacije jer nemamo nikakvu sigurnost financiranja, a troškovi života i režija su prešli sve granice”, dodaje Duduković.

Otpor i solidarnost feministkinja i aktivistkinja bivše Jugoslavije zaslužni su za Sigurne kuće kakve danas poznajemo

Sigurne kuće na teritoriju Hrvatske nastale su kao odgovor na porast obiteljskog nasilja i nedostatak sustavne institucionalne zaštite za žene i djecu žrtve nasilja, pogotovo obiteljskog. Danas na području Hrvatske **djeluje 26 skloništa.**

Feministkinje i aktivistkinje u bivšoj Jugoslaviji odigrale su ključnu ulogu u pokretanju ideje sigurnih kuća (*skloništa*) za žene žrtve nasilja. Njihova borba i aktivizam krajem 1980-ih i kroz 1990-e izravno su doveli do stvaranja infrastrukture koja i danas postoji u gotovo svim zemljama regije. Ključne zasluge mogle bismo sažeti u nekoliko točaka:

Prve su progovorile o nasilju kao političkom pitanju

Do tada se nasilje u obitelji promatralo kao privatna stvar, a ne kao društveni problem. Feministkinje su isticale da je nasilje nad ženama pitanje moći i kontrole u patrijarhalnim odnosima, a ne samo individualni sukob ili problem. Kroz tekstove, javne istupe i radionice, počele su razbijati tabu šutnje i prekidale su lanac trpljenja nasilja „*u tišini*“ te su osporavale uvrijeđeno mišljenje „*da su žene same krive*“ za nasilje.

Osnovale su prva savjetovališta i telefonske linije za pomoć

Pomoć koja je pružena ovim putem bazirala se na volonterskom radu i bila je besplatna za korisnice.

Pružale su direktnu pomoć i organizirale prva skloništa

Prva skloništa nisu imala ni financijsku potporu, ni pravnu regulativu – **bila su čisti čin otpora i solidarnosti.** Institucionalna podrška izostajala je dugi niz godina, a i danas nije dostatna. **Mnoge feministkinje i članice civilnih udruga su doslovno otvarale vrata svojih domova ženama koje su bježale od nasilja.**

Prisilile su državu da reagira

Kroz pritisak na institucije i suradnju s međunarodnim organizacijama (*UN Women, Amnesty International i dr.*), feministkinje su inicirale promjene zakona, osigurale da sigurne kuće uđu u javne politike i pomogle u uspostavi standarda zaštite žena.

Umrežavanje i regionalna solidarnost

Uspostavile su regionalne mreže za borbu protiv nasilja nad ženama, dijelile iskustva i resurse. Iako je službeno registrirana 2011. godine [Ženska](#)

[mreža Hrvatske](#) djeluje od 1996. godine povezivanjem feminističkih organizacija diljem zemlje radeći na jačanju mreže skloništa.

Današnje sigurne kuće, institucionalna pomoć ženama i zakonska zaštita ne bi postojale bez upornog rada feministkinja i članica civilnih udruga, koje su uvidjevši da država ne preuzima aktivnu ulogu u pružanju pomoći ženama, **same stvorile sistem pomoći.**

**Tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa za poticanje novinarske izvrsnosti.*

[autonomna ženska kuća](#)

[autonomna ženska skloništa](#)

[nasilje nad ženama](#)

[sigurna kuća](#)

[skloništa za žene žrtve nasilja](#)

[žene](#)

[žene žrtve nasilja](#)

[ženska grupa karlovac](#)

Podijeli:

Možda će vas zanimati...